

VERSAILLESKO LARANJONDO NAFARRA

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

Erriberri (Nafarroa), XV. mendearen hasiera. Nafarroako Karlos III.aren emazte eta Gaztelako Henrike II.aren alaba Leonor Trastamarak *Citrus Bigaradia* aldaerako bost laranjondo hazi erein zituen. Zergatik? Bertsio soilenak dio Karlos III.ak urte batzuk lehenago Mediterraneoko kostaldetik ekarrazitako laranjondoetako baten fruitu garratz eta mingotsaren zaporea aparta iruditu zitzaiola eta, horregatik, besterik gabe, haziak loreontzi batean jarri zituela.

Dramazaleentzako bertsioaren arabera, senar-emazteak ez omen ziren batere ondo konpontzen, eta Nafarroako erregearen bost sasiko seme-alabak bereak bailiran zaintzen zituen arren, arratsalde batez lehertu egin zen.

Erregina hiru alabekin eta bost sasikoekin askaltzen ari zen, laranjaren zaporeak barruan gordeta zeukan garratasuna gogora ekarri zionean. Zortzi hurrei joateko eskatu zien eta, bakarrik geratu zenean, bost malko, sasiko bakoitzeko bana, erori zitzaizkion mäsailetan behera, laranjaren haziak zituen urrezko platerera. Senarrak gazteluko lorategiak zaintzeko Valentziatik ekarritako Matheu En Serra maisuari eman zizkion, batera erein zitzaizkion. Karlosi ez omen zion sekula utzi bere saminean erretako landarearen fruituak dastatzen.

Versaillesko l'Orangerie lorategia laranjondo zuzen dago gaur egun. Baina bildumako ale ezagunena falta du, Leonor Trastamarak duela 600 urte inguru Erriberri landatu zuen laranjondo boskoitza, itxuraz, Frantziara iritsi zen lehena.

Leonor 1416an hil zen Iruñean, eta laranjondoa Erriberritik gorte berrira eraman zuten. Hantxe egon zen 1499ra arte. Katalina I.a erreginak Britainiako Ana lehengusinari eman zion ezkontza-opari. Ana Frantziako Luis XII.aren ezkondu zenez, zuhaitza Frantziara eraman zuten. Diotenez, erresuman sartu zen lehen laranjondoa izan zen. Eta Frantziako Kondestable Nagusi Karlos Borboikoaren jauregian ipini zuten. Karlosi ondasun guztiak, zuhaitza barne, bahitu zizkiontenean, hauxe zioen konfiskazio aktak: "Bost adarreko laranjondoa, Iruñetik ekarritakoa. Bost adarrak denboraz bat egin duten jatorrizko bost zuhaitzetatik hazten dira". Handik

aurrera, *Le Grand Bourbon* izen zentzugabea erabiltzen hasi ziren espezimen bikainarentzat.

1532an Frantzisko I.ak Fontainebleauko jauregiara eraman zuen. 1687an, Versailles jauregia eraikitzen hasi ziren, Luis XIV.aren aginduz. Eta Jules Hardouin-Mansart arkitekto ezagunak l'Orangerie lorategia diseinatu zuen laranjondoa bertan jartzeko. Mende bat geroago, 1793ko urtarrian, Luis XIV.ari lepoa moztu zioten. Zuhaitzak Frantziako monarkiak baino urtebete gehiago iraun zuen. 1794ko negu latzean hil zen laranjondo nafarra, hamasei metroko adaburua eta ia 400 urte zituela. ■

VERDINI METODOA

Abenduak 4
ostirala 21:30

basterokulturune.blogspot.com.es | 943 303 540

Gure Kide
Albaritza klinika

Murueta Auzoa, 1
48220 MATIENA (Abadiño)
Tel.: 94 620 16 21
Larrialdia: 655 88 14 22
www.gurekide.es · cvgurekide@gmail.com

Medikuntza - Análisi klinikoa - Ekografia - Erradiologia
Kirurgia - Ospitalizazioa - Ile-apainketa - Osagarriak

Getxo
EUSKARA BIZI

Arzia Sreiten

Getxoko Euskara Saria 2015

2015eko saridunak:
Josu Esnaola eta Alfredo Lopez de Gereñu
Orain 19 urte, Getxon Berbalaguna egitasmoa martxan jarri zuten
Sariaren banaketa-ekitaldia: abenduak 1, 20:00, Fadura